

Az önkormányzat mint alkotmánybiztosíték.

Írta: FERDINÁNDY GYULA.

Az állam belső elhatározásának formális megnyilvánulása a törvény. Az államnak ezt a szellemi ténykedését a törvényhozó hatalom teljesíti, de ez a cselekvés önmagában még nem létesíti azt a feladatot vagy célt, amelynek megvalósítására a törvény alkottatott. Egy másik állami erőnek kell érvényesülnie, mely állandó és folytonos munkásságával a törvénynek fogamatot ad, azt a való életbe átviszi. Ezt a működést a maga organismusával a közügyintézési hatalom teljesíti.

Ugyanis az állam a törvényekkel kitűzött különböző feladatok megoldására egy organismust szervez, annak tagjait közhatalommal ruhazza fel, hogy azt a törvények végrehajtása kapcsán jelentkező, úgy az összességet, mint az egyes államtagekat érdeklő szükségletek megvalósítására kifejtsék. Mindazok az államtagek tehát, akik az állam részéről megbízást kapnak, hogy közhatalmi cselekvésükkel a közügyeket ellássák, közzolgálati szervek.

A közzolgálati szervek két csoportba tagozódhatnak. Az egyiket azok alkotják, akik a közzolgálati működést rendes életfoglalkozásként, élethivatásból teljesítik. Ezek a hivatalnokok. A közzolgálati szervek második csoportjába tartoznak a tisztségek viselői, akik szintén közhatalmat gyakorolnak, de ezt a tevékenységet rendes életfoglalkozásuk mellett és nem állandóan, hanem csak időnkint végzik.

A hivatalnokok és tisztviselők tehát egyaránt közzolgálatot végeznek, egy és ugyanazon állami közhatalmat gyakorolnak, egy és ugyanazon célznak: a közügyek intézésének szolgálatában állanak.¹⁾

¹⁾ V. ö. »Az önkormányzati alkalmazottak fegyelmi felelőssége« című tanulmányomnak (Budapest, 1912.) 25 lapjával.

Miként a jogállamnak egyik postulátuma az, hogy a törvényhozó hatalom gyakorlásában az állam egész jogi népesége részesedjék, úgy a másik követelmény abban formulázható, hogy a közügyek igazgatásában szintén maguk az állampolgárok működjenek közre. Az önkormányzat ugyanis nem más, mint az államtagoknak a közügyek ellátására irányuló közhatalmi cselekvése, amelyet ők közkötelességből tartoznak teljesíteni. Az önkormányzat etikai alapja abban rejlik, hogy a törvényt az állampolgárok hozzák és azt ugyancsak a jogi népesség hajtja végre.

A közszolgálati szerveknek (hivatalnokok és tisztviselőknek) functioi az intézkedések. A közszolgálati organismusnak mind megannyi cselekvése mind megannyi intézkedés valamely concret ügynek a megoldására, valamely eredménynek a létesítésére. Ez az intézési működés önmagán belül két mozzanatra szakad. Az egyikre, mely a szükséglet kielégítésére irányuló hatósági akaratot tartalmazza, míg a másik a tényleges kiviteli tevékenység, amely a hatósági akarat fogantatásával az eredményt valóban létrehozza.¹⁾ A közügyintézési hatalom tartalmazza tehát a parancsolás jogát és jogot az állami parancsnak érvényt szerezni.²⁾ Ezek szerint az intézés kettős functiot foglal magában: 1. a közügyintézési akaratot; 2. az akarat végrehajtására irányuló cselekvést. Az egyik az elhatározási, a másik a kiviteli mozzanat.

Az önkormányzat gyakorolhatja a közügyintézési hatalmat teljesen, gyakorolhatja csak első részében. Minthogy az önkormányzat súlypontja azon az elven nyugszik, hogy azt a kényszer, amelyet a törvények megvalósítása érdekében az állampolgároknak el kell tűrniök, maguk az államtagok gyakorolják, az önkormányzat ott tökéletesebb, ahol a társadalom mennél teljesebben részesedik a kényszer alkalmazásában. A kényszer alkalmazása pedig nem mást jelent, mint az ügyintézés, azaz közhatalmi cselekvést az élet viszonyaiban jelentkező közügyekben a hatósági akarat létesítésére és annak tényleges kivitelére. Az állam tehát mennél több jogot biztosít polgárai részére a közügyek intézésében való részesedésre,

¹⁾ V. ö. a »Törvényhatósági jog« czímmel megírt munkám (Budapest, 1913.) 4. oldalán közölt fejtegetéssel.

²⁾ L. GNEIST R. »A Jogi Állam« 1875. 27. lapját. (F. T. B.)

annál inkább jobban érvényesítette és testesítette meg az önkormányzat valódi princípiumát.

Ezekből a szempontokból az önkormányzat elvei az angol »Selfgovernment«-ben domborodnak ki legszebben.

Az angol békebíró a király megbízása alapján rendes polgári foglalkozása mellett közkötelességből végzi a közügyek intézését, ezért a tevékenységért anyagi ellenszolgáltatást nem kap. De bár a békebíró ma is kinevezés folytán bírja és polgári kötelességből teljesíti tisztét, az angol önkormányzat az 1888. évi augusztus hó 13-án szentesítést nyert Local Government Act életbeléptetésével gyökeres változáson ment keresztül, mert az angol megye azóta az állampolgárok közönségének helyi szervezetévé alakult át.¹⁾ A békebírók eredeti ügyintézési széles hatásköre megoszlott a megyei tanács (county council) és a bekebírák, valamint az ezek által a kebelükből alakított közös bizottság (Joint Commitee) között. Továbbá a királyi kinevezés mellett érvényesülést nyert a választás rendszere is, amennyiben bizonyos grófsági hivatalnokokat a Joint Commiteek választanak. Ezek a választott önkormányzati szervek (a főjegyző, jegyzők, Coronerek, rendőr-főnök, egészségügyi hivatalnokok, a különböző felügyelők) a megye rendelkezése alatt álló és rendes anyagi ellátás mellett szolgáló hivatalnokok, akik a grófsági testületek akaratának kivitelére, a foganatosítására vannak hivatva.

A magyar önkormányzat bizonyos tekintetben az angoléhoz hasonló elveken épült fel, de mégis azzal a különbséggel, hogy a törvényhatóságok területén a közügyek intézését nem a király által kinevezett, hanem az állam meghatározott területén élő és szervezetbe tömörült állampolgárok és az általuk választott köztisztviselők teljesítik.

A magyar önkormányzat éppen úgy, miként az angol, aristokratikus intézmény, mely a rendi alkotmány idejében a középbirtokos osztályt alkotó nemességen nyugodott.

1848-at megelőzőleg a vármegyei congregatiokon való részvétel joga (sessio et votum) a nemességet illeti meg,

¹⁾ Lásd az angol önkormányzatról: »Verwaltungsrecht und Verwaltungsrechtssprechung im modernen England« von dr. OTTÓ KOELREUTTER, 1912. Tübingen. — »Englische Lokalverwaltung« von dr. JOSEF REDLICH, 1901. Leipzig. — CONCHA GY. »Az Újkori Alkotmányok« Budapest, 1888. - NÉMETH JÓZSEF »A helyi közigazgatás Angliában« Budapest, 1904.

amely osztálynak tagjai polgári kötelességből vállalták és teljesítették a köztisztviselői szolgálatot, rendelkeztek annak teljesítéséhez szükséges vagyonnal s szokásos nevelésük pedig magával hozta az arra való képességnek is a megszerzését. Bár már a XVI. században akadunk annak nyomaira, hogy a vármegyei tisztviselők teendőik ellátásáért – a jól teljesített szolgálataik jutalmazásaképpen – bizonyos anyagi ellenszolgáltatásban részesülnek és a tisztviselők eleinte bírságpénzket, majd napidíjakat kapnak, a taxákból sallarimumok, majd rendes dotatiók lesznek, melyeket a vármegyék tisztviselőik részére a házipénztárból fizetnek ki, 1848-at megelőző időben pedig már számottevő az a javadalom, melyet a tisztviselők a megyéktől húztak, még sem tekinthető a rendi alkotmány idejében a vármegyei szolgálat rendes életpályának, hanem olyan közszolgálatnak, amelyet a nemesek »nobile officium«-képpen kötelességből viselnek azért a tiszteletért és megbecsülésért, amelyben őket a társadalom munkásságuk kifejtéséért részesítette.¹⁾

Amiképp Angliában, azonképp Magyarországon is a megyék területén az intézés egész tartalmában – mindkét vonatkozásban – az önkormányzatot illeti meg. Angliában a közügyek intézésének és az intézkedések kivitelének a joga a Joint Committee, a megyei tanács, a békebírák és az önkormányzati testület által választott, annak rendelkezése alatt álló önkormányzati hivatalnokok hatáskörébe tartozik. A rendi alkotmány idejében, úgy az intézés, mint a kiviteli közigazgatási hatalom a vármegyék, illetve a megyei közgyűlések, nemkülönbén a kis gyűlések és a tisztviselők joga volt.

Hasonlóan a múlthoz, a mai népképviselői alapon álló törvényhatóságokat saját területükön a teljes közügyintézési hatalom illeti meg. Ugyanis a törvényhatósági intézmény lényege 1870., illetve 1886. óta is azon az elven nyugszik, hogy a törvényeket, a kormánynak a törvényhatósághoz intézett rendeleteit, nemkülönbén a törvényhatósági szabályrendeleteket és határozatokat maga a törvényhatóság, illetőleg ennek közegei jogosítottak és kötelesek végrehajtani. A közügyintézési hatalom súlypontja a törvényhatósági bizottságon

¹⁾ v. o. OSVÁTH GYULÁNAK »A magyar vármegyei szervezet« című tanulmányát, Budapest, 1913. 101-102. lapjait.

nyugszik, amelynek tagjai a közügyeket ma is ingyen, polgári kötelességből látják el, ennek a képviseletnek vannak alárendelve és annak tartoznak felelősséggel a közönség által választott, intézkedő és foganatosító hatáskörrel felruházott önkormányzati hivatalnokok.

Angliában a békebírákat a grófság első bírójának »Custos Rotulorum«-nak ajánlatára a korona nevezi ki. Daczára annak, hogy úgy a Custos Rotulorum, mint a többi grófsági tisztviselő királyi kinevezés alapján nyeri a közszolgálatra vonatkozó megbízását, a »Selfgovernment« a központi kormányhatalomtól mégis teljesen független. Ez annak tudható be, hogy a kinevezett grófsági tisztek közszolgálati cselekvésükért anyagi ellenszolgáltatást nem kapnak, a tisztségek elnyerésénél önző anyagi érdekek tehát nem játszanak szerepet. A tiszteletbeli tisztség nem hajhász kegyet, nem keresi existenciájának megállapítását, hanem hazaszeretetből vállalkozik a polgári kötelesség teljesítésére, az ily tisztség viselőjének a közszolgálat alóli felmentése senkit sem károsít meg polgári létében és nem is bántja őt mindaddig, míg az pártszemponctokból nem történik. Az önkormányzat a kormányhatalomtól való függetlenségre csakis azokban az államokban tehet szert, ahol – miként Angliában – az önkormányzatnak jogai és kötelességei a társadalomnak anyagilag független elemeire hárulnak.

Amíg az angol állam központjában a legszabadabb pártmozgalom hullámzik, addig a peripheriakon a korona kinevezésén alapuló összes tisztségek viselői – a falusi bírótól fölfelé – a pártoktól teljesen szabadon, egyedül az összeség érdekében gyakorolják a közügyintézési hatalmat. »Századok tapasztalata tanúsítja – mondja GNEIST¹⁾ – hogy a független társadalmi állás, a közügyek intézési jogának gyakorlása terén megszokott tevékenység és a helyi tisztviselők testületi szelleme az alkotmányküzdelmek közepette mindig fényesen kiállotta a próbát. »És az önkormányzatnak ez a függetlensége valóban a legtartalmasabb alkotmány-biztosíték.

A mi viszonyainkról ugyanazt mondani t. i., hogy a törvényhatóságnak közügyintézési cselekvése ment a pártpolitika befolyásától, merész dolog lenne.

¹⁾ L. GNEIST »Kreisordnung« (1870.) 32., 53. lapjait.

Hiszen megtörténhetik, hogy valamely törvényhatóság a tisztviselői állások betöltésénél nem a képesség és szolgálati érdem, hanem egyedül a pártpolitika érdekeinek szempontjából jár el, és mert a tisztviselőket politikailag megbízhatónak tartja, hivatali működésüket nem kíséri figyelemmel, velők szemben az ellenőrzést lazán, vagy egyáltalában nem teljesíti. Ez a helyzet azután a közigazgatásba is politikai szempontokat olt be és maga a törvényhatóság is ekként kengedi a közigazgatás súlypontját a maga lába alól és háttérbe szorítja a jó közigazgatásnak alapfeltételét, a pártatlanságot. Igaz, hogy az önkormányzati hivatalnokok többé-kevésbé mindannyian a főispán útján a központi hatalomtól függnék; de éppen azért, mert ők a vármegye területéről el nem mozdíthatók és mert őket a velők rendelkező vármegyei közönségek választják és léptetik elő, első sorban a törvényhatósági bizottsággal állanak szoros függőségi viszonyban. Az önkormányzati tisztviselőknek ez a kettős függőségi helyzete sokszor nagyon nehéz küzdelmek elé állíthatja az önkormányzati hivatalnokokat, bár rendszerint függetlenebbé teszi őket azoknál, akik egyedül a központi kormánytól függnék.

Úgy az angol, mint a magyar nemzet, a grófsági, illetve törvényhatósági intézmény keretében biztosított jogainak gyakorlásával jelentékeny hatalom-mérséklést fejthet ki a központi kormányhatalommal szemben. Ez az oka annak, hogy a magyar közvélemény mindezideig szívósan ragaszkodott az ősi vármegyei intézményhez, amelyet kifejezetten alkotmánybiztosítóknak tartott. Alkotmánybiztosítóknak abból a szempontból, hogy a vármegye jogai birtokában tartalmaz nemzeti erőforrást alkot, amely táplálja és fentartja a nemzeti eszméket, közérzést és a hazafias szellemet.

Ha figyelemmel kísérjük Poroszország önkormányzati szerveinek hatáskörét¹⁾, azt látjuk, hogy ott az önkormány-

¹⁾ A porosz önkormányzatról lásd FRITZ FLEINER. »Institutionen des Deutschen Venvaltungsrechts« című munkáját Tübingen 1912. (87-115 lapokon); KMETTY KÁROLY-nak mély tudással s finom elmeélel megírt kiváló tanulmányát: »A Porosz Közigazgatási Reformról« (Budapest 1891); továbbá Érdekes tanulmányt irt KRISZTICS SÁNDOR »Járási Önkormányzat Poroszországban és a Magyar Közigazgatási Reform« címmel a »Városi Szemle« 1914. áprilisi számában. (L. ott 166-197. lapok.)

zati ügyintézés keretében teljesen el van választva a határozás a foganatosítástól Ugyanis a határozatok hozatala az önkormányzati testületek (igazgatási bizottságok) hatáskörébe van utalva, míg a végrehajtás még a belügyekben is a király által kinevezett rendszeres fizetéssel ellátott hivatalnokoknak a joga.

A porosz önkormányzat gerincze a járási intézmény (Kreis). A járás önálló igazgatási szerte; nem más, mint egyesülése a községeknek önkormányzat céljából (Kommunalverband zur Selbstverwaltung). Önálló jogi személyiség, melynek feje és elnöke a Landrath, kit a belügyminister előterjesztésére a király élethossziglan nevez ki. Az ügyintézés súlypontja azonban főleg a járási választmányon (Kreis-ausschuss) nyugszik. Ez egy testületi hatóság, amelynek tagjai eskü és fegyelmi felelősség alatt polgári kötelességből szolgálnak, közhatalmi megbízásukat választás útján nyerik. A kiviteli hatalom azonban minden ügyben a királyi hivatalnok (Landrath) hatáskörébe tartozik.

Érdekes szervei a közügyintézési hatalomnak az »Amtsbezirk«, amelyek több falusi községnek vagy önálló birtoktesteknek szerves kapcsolatai; önálló jogi személyiséget alkotnak ügyintéző hatáskörrel felruházva. Az Amtsbezirk élén nem királyi hivatalnok, hanem kinevezett önkormányzati tisztviselő, Amtsvorsteher áll, kit a járásgyűlés javaslatára a tartományi elnök (Oberpräsident) hat évre nevez ki. Ingyen, polgári kötelességből látja el tisztét, fegyelmi felelősség alatt szolgál. Intézkedik főleg rendőri ügyekben, de kiviteli hatalmat is gyakorol, végrehajtja a felsőbb rendőrhatalóságok, a községi köri választmány és a saját intézkedéseit.

A porosz önkormányzat főleg a tiszteletbeli hivatalon, újabban¹⁾ még a különböző községi egyesüléseken, szövetségeken (Zweckverband) nyugszik, amelyek egy-egy meghatározott communális feladat megoldására alakulnak.

Miután a tiszteletbeli hivatal eléggé terhes kötelességeket ró az állampolgárookra, azt csak oly polgárok viselhetik, akik kellő anyagi erővel, jövedelemmel rendelkeznek, mely rendes

¹⁾ A »Zweckverbandsgesetz« az egész porosz királyság területén 1911. október hó 1-én lépett életbe.

polgári foglalkozásuk mellett még megengedi a közügyekkel való foglalkozást. Poroszországban tehát éppen úgy, mint Angliában, az önkormányzat jogai és kötelességei a társadalomnak anyagilag független elemeire hárulnak. A közügyintézési hatalomban jelentékenyen részesednek a porosz önkormányzati személyiségek és tisztviselők, tevékenységük főleg a határozásban, az ügyintézésben merül ki, melyet a különböző igazgatási bizottságok keretében gyakorolnak, míg a kiviteli hatalom a királyi hivatalnokok hatáskörébe van utalva.

A porosz önkormányzatban határozottan sem a választási, sem a kinevezési rendszer nem domborodik ki, a tiszteletbeli hivatalnokokat hol választják az önkormányzati testületek, hol kinevezi azokat egy magasabb hivatásos királyi hivatalnok. A lényegét nem az alkalmazásnak a módja, hanem a jogállás és hatáskör adja meg s az a körülmény, hogy az önkormányzati tisztviselők a tiszteletbeli hivataloskodás jellege folytán függetlenek és pártatlanok és egyedül a törvénynek szolgálói. Poroszországban lüktető és pezsgő önkormányzati életet teremt ezenkívül az önálló ügyintézkedési hatáskör és a feladatok megoldására szolgáló tartalmas gazdasági hatalom.

Nálunk az ügyintézkedési hatáskör és a gazdasági hatalom rendkívül korlátolt, mindkét irányban a kormány gyámkodása teljes tartalmú. A vármegyét szabad mozgásában állandóan korlátozza a kormány ügyintéző főhatóság a s az a tény, hogy a vármegye saját feladatainak megoldásában állandóan a kormány anyagi támogatására van utalva.¹⁾ Ez a helyzet az állampolgároknak a közügyek intézése iránti közönyt mindinkább általánosabbá teszi. Érthető tehát, hogy ma csakis a törvényhatóságokat megillető politikai hatáskör, a választási jog és az önálló kiviteli hatalom azok a tényezők, amelyek a törvényhatóságokban a közélet iránti érdeklődést felkeltik és ébrentartják.

A tervbe vett közigazgatási reform kapcsán a választási jog s a kiviteli hatalom megszűnik és a törvényhatóságok hatásköre jelentékenyen csorbulni fog, ugyanis meg fog szűnni

¹⁾ L. e. kérdésről a Szemle 1913. évi májusi és júniusi számában »Felülvizsgálat az önkormányzatban« cím alatt megjelent tanulmányomat.

a törvényhatóságoknak ama joga, hogy a törvényeket, kormányrendeleteket, a törvényhatósági szabályrendeleteket és a határozatokat a törvényhatóságok és választott közegeik hajtsák végre, mert mindezt a kiviteli cselekvést a királyi szervek fogják végezni.

Amennyiben az 1886: XXI. t.-cz. 20. §-a jelenleg kiveszi a törvényhatóságoknak végrehajtási kötelezettsége alól a meg nem szavazott adók és újonczok tényleges kiszolgáltatására vonatkozó kormányrendeleteket, a nemzeti közvéleményben aggodalmas nyilatkozatok hangzanak fel, hogy alkotmányvédelmi szempontból a vármegyék önálló foganatosítási jogának megszűnésével jelentékeny jogvesztés fogja érni az országot. Ez a kérdés azonban a királyosítás életbe léptetésével szerencsésen megoldható, ha törvényhozási úton a közigazgatási reformmal kapcsolatban a közszolgálati szervek engedelmességi kötelezettsége szabatos jogi megállapítást nyer. Ugyanis a közszolgálat a jogállamban csakis a jogi uralom biztosítására szolgáló intézmény közszolgálati szervek cselekvésében csakis a törvénynek szabad és kell megvalósulnia. A közszolgálati szervezet tagjai a törvényben rejlő állami elhatározásnak kivitelére vannak hivatva, amiért a meg nem szavazott adók és újonczok kiszolgáltatását kívánó felsőbbség! akarat megvalósítását hivatali cselekvésükkel elő nem segíthetik, mert különben hivatásukkal jönnek összeütközésbe és a jogállam legegységesebb törekvéseit hiúsítják meg, a jogi akarat helyett a kormány tényleges akaratát hajtván végre. A közigazgatási reform kapcsán a jogállamnak és közszolgálatnak, mint jogi intézménynek érdekei szükségessé teszik tehát annak törvényi kimondását, hogy a közszolgálati szervek az országgyűlés által meg nem szavazott adók és meg nem ajánlott újonczok tényleges kiállítására vonatkozó felsőbbégi rendeletek végrehajtásánál a hivatalnoki engedelmesség alól fel vannak mentve, eme passiv magatartásuk miatt felelősségre nem vonhatók, ha pedig ily rendeleteket mégis foganatosítanak, azzal hivatalos hatalommal való visszaélés büntetést követik el. Ekként a királyi szervek foganatosító tevékenységének is korlátja a jogállam érdekében helyesen volna felállítva és alkotmányjogi szempontból is minden aggály el volna oszlatva.

A törvényhatóság hatáskörét a kormány esetleges túlkapásaival szemben hatályosan biztosítják az 1907. évi XL.¹⁾ és LXI. t.-cikknek, amelyek a törvényhatóság cselekvési sza-

¹⁾ CSEKEY ISTVÁN »Közigazgatási reform és alkotmánybiztosíték« című, a Szemle januáriusi számában (1. a 29. oldalon) megjelent tanulmányában a közigazgatási bíróság hatásköréről szóló 1907. LX. t.-cikknek alkotmányvédő és közigazgatási jelentőségét fejtegetve azt állítja, hogy a »törvény eltörli az 1886: XXI. t.-cz. 65. §-át, vagyis a főispánnak rendkívüli hatalommal való felruházását.« Ez a kijelentés tévedés. Ugyanis az 1886: XXI. t.-cz. 65. §-ának tartalma nem egy és ugyanaz a főispán rendkívüli hatalmára vonatkozó rendelkezéssel. A főispán rendkívüli felhatalmazásáról az 1886: XXI. t.-cz. 64. §-a intézkedik, amely szerint, ha a törvényhatóság első tisztviselője törvényes kötelességét megszegi vagy pontosan nem teljesíti, a ministerium felhatalmazhatja a főispánt, hogy a törvényhatóság mindazon tisztviselőivel és közegeivel, akikre a végre nem hajtott rendelet végrehajtásánál szüksége van, közvetlenül rendelkezhessék. Ebben az esetben az önkormányzati tisztviselők a főispánnak a végrehajtásra irányuló rendeleteivel szemben feltétlen engedelmességre vannak kötelezve. A törvény 65. §-a azután a főispán felügyeleti és fegyelmező hatalmát tárgyalja, amelylyel a főispán a neki nem engedelmeskedő alkalmazottakkal szemben élhet. Ide tartozik a vizsgálat, a felfüggesztés és az elmozdításnak a joga. A kivételes hatalomról tehát a 64. §., a miniszteri akarat érvényesítésére szolgáló és a főispánt megillető kényszerítő eszközökről pedig a 65. §. rendelkezik.

A közigazgatási bíróság hatáskörének kiterjesztéséről alkotott 1907: LX. t.-cz. 23. §-a, az 1886: XXI. t.-cz. 65. §-ának azt a pontját törli el, hogy a főispán a nem engedelmeskedő tisztviselőket (közegeket) elmozdíthatja és véglegesen helyettesítheti. Nem törölte azonban el sem a kivételes hatalomra, sem pedig a főispán vizsgálati és felfüggesztési jogára vonatkozó rendelkezést, sőt az 1907: LX. t.-cz. 18. §-a világosan kijelenti, hogy, ha a törvényhatóság valamely rendelet, határozat, intézkedés végrehajtása körüli törvényes kötelességét elmulasztaná, vagy megtagadná, az 1886: XXI t.-cz. 64. §-ában körülírt felhatalmazásnak van helye. A kormánynak tehát az a joga, hogy a maga akaratának érvényesítéséhez a közigazgatás érdekeinek védelmében rendkívüli hatalmi eszközöket igénybe vehessen, illetve különös meghatározott esetben a kiviteli hatalmat a törvényhatóságtól elvonja és a főispánra ruházhassa, tényleg ma is fennáll. A törvény mindössze a főispánnak rendkívüli fegyelmező hatalmát szüntette meg, amely szerint ő 1907 óta a nein engedelmeskedő tisztviselőket »ad nutum« állásuktól meg nem foszthatja.

CSEKEY tévedése annál is inkább helyreigazításra szorul, mert ő azt a Szemle májusi számában megjelent és előbbi tanulmányában foglalt hibáit helyreigazítani törekvő közleményében is elköveti, amikor ezt írja (1. 375. lap), a helyes szöveg így szól: »Végre eltörli a törvény az 1886: XXI. t.-cz. 65. §-át, vagyis a főispánnak a rendkívüli hatalommal való felruházását.«

badságát és jogállását a független bíróság védelme alá helyezik. Ennek a gyakorlati jelentősége a jövőben különösen akkor fog kidomborodni, ha a törvényhozás gondoskodni is fog arról, hogy a törvényhatóság ügyintézési szabadsága teljessé váljék, a kormány ügyintézési főhatósága pedig korlátolt legyen. Azaz a törvényhatóság az érdekeltségi körén belül támadható ügyekben teljes önállóságban létesíthesse a maga akaratát, amelyet a kormány czélszerűség szempontjából felülvizsgálata alá sohasem vonhasson. Biztosítani kell továbbá a törvényhatóság részére azt a jogot, hogy a saját feladatainak a megvalósítására kellő gazdasági hatalommal rendelkezék. Az önkormányzati intézmények az önálló gazdasági berendezkedés mellett a jó és megbízható vidéki közigazgatás megteremtésére alkalmas szervekké válhatnak és a tartalmas ügyintézési hatáskör gyakorlásával megteremthetik a lüktető étellel teljes, önkormányzatot. Szabad ügyintézés és önálló gazdasági hatalom nélkül önkormányzatról még beszélni sem lehet.

A jognak uralmát nem az biztosítja és tartja fenn, hogy a jogi népeesség jó törvényeket hoz, hanem az az erkölcsi tényező, hogy a jog iránti érzék minden egyes állampolgár lelkében él; a jog tisztelete pedig az által ébred fel a társadalomban, ha azt a kényszert, amelyet a törvények, illetőleg a jog uralmának megvalósítása érdekében maguknak az állampolgároknak el kell tűrniök, mennél teljesebben maga a társadalom alkalmazza. Az állampolgároknak a közügyek ellátása körüli szabad és ingyenes tevékenysége párosulva a feladatok megoldására szolgáló gazdasági hatalommal, beleoltja a polgárokba a szabadság és a jognak becsülését, megszoktatja őket az összesség érdekében közkötelességeket végezni, a szabad intézményeket megbecsülni és az egyéni szabadságot tiszteletben tartani. Az önkormányzati életben megszokott tevékenység és függetlenség fejlesztheti ki a nemzeti közszellemet, a józan politikai belátást és ekként mind megannyi biztosítékot teremthet az alkotmánynak hatályos védelmére.